

Jiřina Rákosníková

Studánko rubínko

Ilustrace
Jan Kudláček

Vyšehrad

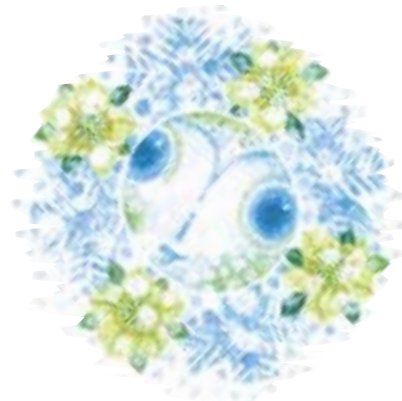
© Jiřina Rákosníková, 2009
Illustrations © Jan Kudláček, 2009
CD © Indies Records, 2009
ISBN 978-80-7021-932-4

Studánko, Rubínko...

Také ve vás toto spojení vyvolá obraz čistoty, průzračnosti? Máte také chuť pokračovat v přednesu Písně o studánce Rubínce Miloslava Bureše, jejíž text pod názvem „Otvírání studánek“ neopakovatelným způsobem zhudebnil Bohuslav Martinů? Chci věřit, že ano, a vědomě a ráda na tento odkaz navazuji, nebo spíše chci se pokusit navázat. Proč? Proč v dnešní technikou zajaté, ovládané společnosti hledat pramínky vody čisté, nezkalené, kterou děti u pramene čistí a rozlévají do čtyř světa stran? Jsem stále více přesvědčena i utvrzována o oné nezničitelné potřebě a touze člověka objevovat věci stálé, trvající, nepodléhající momentální vlně zájmu, ale nesoucí v sobě symbol síly znovuzrození, růstu, trvání.

A co jiného než právě jaro má v sobě právě tuto sílu – sílu nového slunce, sílu nově vytrysklé vody, ke které pro posilu přichází nejen poutník, ale vše živé v přírodě. O sluníčku, o kytíčkách, o voděnce, o tom všem se v jarních říkadlech, písničkách tak lehce zpívá. Ale k jaru patří jako hlavní symbol onoho vzkříšení především Velikonoce, oslava oběti ve jménu života, života plnějšího, bohatšího. Je samozřejmé, že právě dny velikonoční tvoří hlavní a základní osu této knihy určené nejen těm malým a maličkým, ale hlavně a právě rodičům. Rodičům, kteří si vzdor všem povinnostem stále ještě umí všimnout a upozornit dítě „co je krásy na světě“. A když jsem projevila onu smělost použít slova kantáty „Otvírání studánek“, dovolím si toto věnování uzavřít oním pomyslným klíčem od domova. Čím je člověk starší, tím více cítí nejen tíhu klíče, ale též krásnou povinnost zděděný klíč předat dál. Činím tak s nadějí, že oním klíčem může být i ona nejjednodušší dětská říkanka „U potoka roste kvítí...“ Jistě ji všichni znáte a pokud náhodou ne, otevřte tuto vám s radostí věnovanou knihu.

Jiřina Rákosníková

Studánko, Rubínko

JIŘÍ PAVLICA
MILOSLAV BUREŠ

♩=120

Stu-dán - ko, hlu-báň - ko, stu-dán - ko, Ru-bín - ko, stu-dán - ko, hlu-báň - ko,

stu-dán - ko, Ru-bín - ko, buď vždy čis - tá a pro zdra - ví jis - tá.

Stu-dán - ky chtě - jí být čis - té, tak ja - ko dě - ti vy jste,

i jim se stý - ska - lo už po ja - ru, i jim se stý - ska - lo už po ja - ru.

Stu-dán - ko, hlu-báň - ko, stu-dán - ko, Ru-bín - ko, stu-dán - ko, hlu-báň - ko, stu-dán - ko,

Ru - bín - ko, buď vždy čis - tá a pro zdra - ví jis - tá.

Všem, kdo hledají pramínky vody čisté.

Památce Bohuslava Martinů.

Doba velikonoční

SMRTNÁ NEDĚLE,
ptám se já tebe,
kdes poděla klíče,
klíče od země?

Čtyřicet dnů trvající postní doba, která začíná Popeleční středou, kdy kněz značením čela popelem připomíná pomíjivost života a potřebu usebranosti, zklidnění po období rozpustilého Masopustu. I toto období příprav na největší křesťanský svátek má svá pravidla, zastavení, ale i přerušování jistého smutku, aby o to větší byla velikonoční radost!

Postních nedělí je šest a své jméno odvozují buď od postního jídla (Pražná), nebo od obyčejů konaných ten den (Družebná), kdy se pečou koláče družbance a chodí se domlouvat svatba po Velikonocích, neboť v postní době byl přísný zákaz konání svatebního veselí. Velmi důležité místo patří neděli „Smrtné“. Nazývá se tak neděle dva týdny před Velikonoční slavností. Jméno odráží jeden z nejstarších zvyků, a to vynášení „Smrti, Smrtky, Smrtholky, Smrťáka, Moreny, Mařeny“ – tak různě a vystižně byl nazýván symbol zimy, symbol smrti, zmaru. Je to svátek všech – dětí i dospělých, ale přece jen patří především mládí – symbolu nového jara, nové síly tolik potřebné pro lidi, přírodu i dobytek. Proto také bezprostředně po vynesení, zničení symbolu zla – což je oblečená figurína vysoko nad hlavami všech účastníků průvodu obřadně nesena za dědinu, kde je hozena buď do potoka, nebo spálena. Vracející se děti přinášejí „lítečko“ t.j. ozdobenou zelenou snítku, ale též malý stromeček přizdobený mašlemi a vej-dumky, příslib jara, lepších a veselejších časů. Na znamení vracejícího se života děti „líteč-kem“ stále vrtí, což je výraz nadcházejícího pohybu, růstu. Je samozřejmé, že takové poslové sluníčka byli všude vítáni a též obdarováni, ať již pamlskem, či drobným penízkiem do kapsy.

**Nesu, nesu smrtku k Zelenému čtvrtku –
až tu smrtku odnesu, nové léto přinesu.**

Smrt chodí po vsi,
má velké fousy,
už nemůže choditi,
musíme ji voditi!

Od města k městu
nesem nevěstu –
jestli nám nic nedáte,
tak vám ji tu necháme!

Smrt, smrt ukrutná,
kyselica nechutná!
Kyselicu sníme
a smrt utopíme!

Neseme Mořenu
na vrchu červenú,
na spodku zelenú,
pěknú, pěknú,
pěkně přistrojenú,
heló, heló!

Smrtholenko smrtelná,
kdes tak dlouho byla?

U studánky studené
ruce, nohy myla.

Čím jsi se utírala?

Bílým šátečkem,
zeleným lístečkem,
červeným kvítečkem.

Smrt plave po vodě,
nový léto k nám jede.
S červenými vejci,
žlutými mazanci.
Plav, zimo, plav,
více se nezastav!

Zimu jsme vám odnesli,
nový léto přinesli.
Buďte tu, babičky, veselé,
už vám to létečko neseme,
pěkně zelené, rozmarýnové.

Buďme všichni veselí,
že jsme jara dočkali,
ptáčekové už přilétají,
zmrzlou zemi odmykají,
hu, hu, hu,
jaro už je tu!

Má matičko krásná,
dej užíčku másla,
to je ešče maličko,
přidej ešče vajíčko!

Každá babička stará
je veselejší z jara:
vezme svou berličku,
sedne si na sluníčku,
myslí si:
„Kýž jsem mladší,
ach, což bych byla radši!“

Nové léto, kde ses vzalo?
U studynky, u Rubinky
tam sem bývalo.
Cos tam dělalo?
Kvítí trhalo.
Jaké?
Všelijaké.

Květná neděle – památka vjezdu Krista do Jeruzaléma na oslátku, světlí se palmové ratolesti, u nás jsou to především „kočičky“, jež se doma aranžovaly za domácí kříž, ale také z nich bývaly svazovány křížky, které hospodář zapíchoval do polí s prosbou o ochranu a požehnání.

Květná neděle otvírá „Svatý týden“ .

Smrtná neděla

$\text{♩} = 120$
D

Smrt - ná ne - dě - la, kdes klí - če da - la?
Da - la jsem je da - la Kvě - tné ne - dě - li.

JIŘÍ PAVLICA
TEXT LIDOVÝ

Květná neděla, kdes klíče dala?
Dala jsem je, dala květným pondělkům.

Květný pondělku, kdes klíče poděl?
Poděl jsem je, poděl zeleným čtvrtkům.

Zelený čtvrtku, kdes klíče poděl?
Poděl jsem je, poděl svatému Jiří.

Bude už čtvrtek Zelený,
bude beránek pečený,
budem jíst jidáše,
s medem kousek kaše
a tři lžičky medu
vezmem proti jedu.

Už jsme ten půst odbyli,
velkonoc se dočkali.

Když se hory zelenaly

JIŘÍ PAVLICA
TEXT LIDOVÝ

♩ = 116

The musical score is written on four staves in 3/4 time, with a tempo of 116. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. Chord symbols (Dm, A, Gm, F, Bb) are placed above the staves. The lyrics are: "Když se ho - ry ze - le - na - ly, mo - drým kvít - kem pro - kvé - ta - ly, šla Ma - ri - a, šla pla - čí - cí, své - ho sy - na hle - da - jí - cí."

Když se ho - ry ze - le - na - ly,
mo - drým kvít - kem pro - kvé - ta - ly,
šla Ma - ri - a, šla pla - čí - cí,
své - ho sy - na hle - da - jí - cí.

Nalezla tam apoštoly,
byli smutní, neveselí,
jak ve čtvrtek při večeři,
když chléb lámal a rozdával,
svou svatou krev pít jim dával.

„Pijte, jezte, hodujte,
této noci pamatujte!“
S naším milým Kristem Pánem
až na věky věkův amen!

Večer na *Zelený čtvrtek* umlkají zvony kostela – „odlétají do Říma“ – a nastává velký úkol pro chlapce. Třikrát denně procházejí vesnicí, aby tak klepáním, hrkáním či řehtáním na dřevěné klapače, především ruční, ale i v podobě vozíků-trakačů oznamovali ranní, polední a večerní čas. Toto klapání dřeva nahrazuje i dnes malé kostelní zvonky při obřadech. Všechny obyčeje měly a stále mají svá pravidla a i zde při společné obchůzce bylo řazení chlapců určováno nejen podle věku, ale též podle „typu a zvuku klapačů“. I k těmto radostným povinnostem se váže mnoho rytmických říkadel, která klapání sjednocovala, aby nevznikl pouhopouhý veselý rámus:

Sezváníme, sezváníme!

Poledne oznamujem,
památku obnovujem,
že jest Kristus Pán zemřel
a za nás na kříži trpěl.

Skrze svou smrt ukrutnou,
řáčiž nám bránu nebeskou,
nám hříšníkům otevřít,
od pekla osvobodit.

My poledne zvoníme,
tím památku činíme,
že Kristus Pán pro nás umřel
a pro nás na kříži trpěl.

On smrt hořkou podstoupil,
aby nás hříšné vykoupil,
a naše nepravosti
ráčil on na se vzíti.

Protož, milý křesťane,
modli se Anděl Páně,
aby nás Bůh vždy zachoval
na přímluvu Marie.

My Jidáše honíme
a dřevem mu zvoníme.
Kdo ho viděl, ať nám poví
vo nevěrným Jidášovi.
Ó, Jidáši nevěrný,
cos to učinil,
že jsi Krista Pána
židům prozradil?
Za to musíš v pekle hořít,
s čertem ďáblem se tam mořit.
Až Jidáše chytíme,
do ohně ho hodíme.

Vzkázali vás pozdravovat naši páni,
abyste nám něco dali za hrkání.
Však jsme se my nahrkali,
až nás ruce rozbolely.

Dej Pánbůh dobrytro na Zelenej čtvrtek,
abyste měli tak dlouhej len jako tento proutek.
Proutek se červená, leníček se zelená;
šak vám ho Pánbůh požehná.

Krista Pána Zmrtvýchvstání,
dajte něco za hrkání.

Klekání jsme odklepali,
dejte vajíčko malovaný,
klep, klep, klep!

Velký pátek

Teč, voděnko čistá,
jsi od Pána Krista.

Očisťuj břehy, kamení,
očisť mé hříšné stvoření.

Vodičko čistá, si od Pána Krista,
kdo sa s tebě umyje,
celý rok pěkný bude.

Vítáme tě, svatá Boží Velkonoc,
odejmi od nás trojí nemoc,
úplavnici, zimnici, padoucí nemoc.

Utrpení Páně

Vyšla hvězda na kraj světa,
osvítila do půl světa.

Nebyla to hvězda jasná,
byla to Maria krásná.

Šla Maria, šla plačící,
Syna svého hledající.

Přišla tě tam na údolí,
nalezla tam apoštoly.

A vy, milí apoštoli,
co jste smutní, neveselí?

My sme smutní, neveselí,
že sme Krista neviděli.

Neviděli, neslyšeli,
jak ve čtvrtek při večeři.

Když chléb lámal a rozdával,
a svou svatou krev nám dával.

Jezte, píte, pamatujte,
této noci mě ztratíte.

A jak bylo po večeři,
hned ti Židi Krista jali.

Octa, žluči nastrojili,
na dřevo kříže přibili.

Maria to uslyšela,
hned pod svatý kříž běžela.

A tam stála a plakala,
kde ta svatá krev kapala.

Kde ta svatá krev kapala,
všady růže prokvétala.

Co tu, matičko, stojíte,
tak přežalostně hledíte?

Jak tu nemám smutná státi,
nad synáčkem naříkati!

Když z něho krev svatá stříká,
což jest ta bolest veliká!

Sstup, můj synu, z kříže dolů,
já za tebe trpět budu.

Neplač, neplač, milá máti,
třetího dne volím vstáti.

Já netrpím za žádného,
jen za hříchy světa zlého.

A já trpím za křesťany,
aby v pekle nezůstali.

V pekle pálí věčný plamen,
uchovej nás, Kriste. Amen.

Velikonoční čas

JIŘÍ PAVLICA
TEXT LIDOVÝ

$\text{♩} = 152$

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of six staves of music. The first staff has a treble clef and a G chord above the first measure. The second staff has a G chord above the fifth measure. The third staff has a D chord above the fifth measure. The fourth staff has a G chord above the fifth measure. The fifth staff has a D chord above the fifth measure. The sixth staff has C, D, and G chords above the first, second, and fifth measures respectively. The lyrics are written below the notes.

Ve - li - ko - no - ční čas nám při - šel,
bu - diž z to - ho, bu - diž z to - ho ka - ždý ve - sel,
po - chvá - len buď Pán,
při - šel jsem já na po - mlá - zku k vám.
Po - chvá - len buď Pán,
při - šel jsem já na po - mlá - zku k vám.

Velikonoční čas nám přišel,
budiž z toho každý vesel,
pochválen buď Pán,
přišel jsem já na pomlázku
k vám.

Hody, hody doprovody
dejte vejce malovaný,
nedáte-li malovaný,
dejte aspoň bílý,
slepička vám snese jiný!
Za kamny v koutku
na vrbovém proutku,
proutek se ohýbá,
vajíčko se kolíbá,
proutek se zláme,
slepička z něj spadne,
vajíčko se odkulí
do strejčkovy stodoly,
vajíčko křáp,
slepička kdák,
panimámo, máte mi ho dát!

G D D G

Ve - li - ko - noč - ní čas nám při - šel, bu - diž z to - ho kaž - dý ve - sel.

1. Ho - dy, ho - dy do - pro - vo - dy dej - te vej - ce ma - lo - va - ný, ne - dá - te - li ma - lo - va - ný, dej - te a - spoň bí - lý,

2. Za hum - ny v kout - ku na vr - bo - vém prout - ku, prou - tek se o - hý - bá, va - jíč - ko se ko - lí bá,

D C D G

Poch - vá - len - buď Pán při - šel jsem já k vám, —

dej - te vej - ce ma - lo - va - ný, ne - dá - te - li ma - lo - va - ný dej - te a - spoň bí - lý, sle - pič - ka vám sne - se ji - ný.

prou - tek se zlá - me, sle - pič - ka z něj spad - ne, va - jíč - ko se od - ku - lí, do strejč - ko - vy sto - do - ly.

D C D⁷ G

Poch - vá - len - buď Pán, — při - šel jsem já k vám. —

Va - jí - čko křáp, sle - pič - ka kdák, pa - ní má - mo, pa - ní má - mo, má - te mi ho dát.

Já jsem malý koledníček,
tetičko,
přišel jsem si pro červený
vajíčko,
pro vajíčko červený,
koláč bílý,
jsem-li já vám,
má tetičko,
koledníček milý?
A vy taky, roztomilý
můj strejčku,
vytáhněte ze svý kapsy
grešličku,
šáhněte do kapsy,
však ji tam máte,
jestli mně ji, roztomilý
můj strejčku, dáte?

Moje zlatá panimámo,
vejce na mě kouká samo,
nechť je bílý neb strakatý,
třeba bylo holoubatý,
jen prosím, ať je kulatý.

Dejte nám vajíčko, nebo dvě,
však vám to maličko ubude;
dejte nám grošíček nebo dva,
však vám to Pánbíček požehná.

Kohoutek kokrhá,
slepička gdáče,
panimáma do komůrky
pro vajíčko skáče.

Slepička kdák,
vajíčko křáp,
nenechte mě dlouho stát,
já musím do Prahy
ovečky hnát.

Pomlázka se čepejří,
babička mi nevěří,
vystrčte, stařečku,
babičku ze dveří.

Slípka sedí v koutku
na zeleném proutku.
Proutek se otočí,
korbel piva natočí.

Neposílejte nás s prázdnem,
tetičko rozmilá!
Snad jste přece pár vajíček
na pomlázku zbarvila.
Dáte-li nám pěkné,
každé dítě „Zaplať Pán Bůh“ řekne.

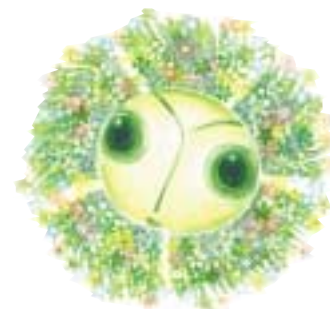
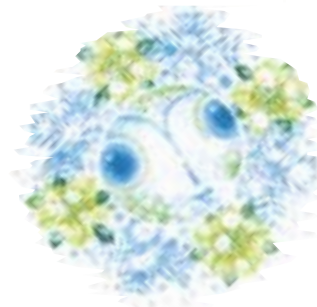
Vajíčko jako symbol života se vyskytuje téměř v každé dětské koledě. Vajíčka byla zdobena nejrůznějšími technikami, materiály, které nabízely místní přírodní podmínky, a především zde hraje zásadní roli fantazie, touha po originalitě, neopakovatelnosti, a tak se z obyčejného kulatého vajíčka stává „kraslice“.

Největší vážnosti se vždy těšilo vajíčko červené. Červená je barvou krve, symbolu života. Nový život, nové požehnání byly hlavním smyslem a obsahem koledování, a je přirozené, že za takové přání každý rád koledníčky k jejich velké radosti obdaroval.

LITERATURA A PRAMENY:

- Bartoš F., *Naše děti*, nákladem J. Barviče, Brno 1888
- Bureš M., *Utkáno z pramenů*, Lidová demokracie 1959
- Erben K. J., *Prostonárodní české písně a říkadla*, ELK, Praha 1937
- Halas F., *Před usnutím*, Albatros Praha 1972
Tvář rodné země, Československý spisovatel, Praha 1972
- Horák J., *České legendy*, Vyšehrad Praha 1950
- Jelínková Z., *Lidový tanec v Brně a na Brněnsku*, Městské kult. středisko v Brně, Brno 1980
- Kapusta J., *Putování za studánkami*, MNV Vlčkov 1984
- Mátlová L., *Děti na Hané*, OKS Prostějov, Prostějov 1978
- Nechvátal F., *V mámině náručí*, Albatros Praha 1986
- Pernica B., *Říkadla, škádlivky lidové hry a písně*, Krajské nakladatelství, Havl. Brod 1952
- Plicka K., Volf F.,
Český rok – Jaro, SNKLHU Praha 1951
Z mého domova, SNDK Praha 1951
U maminky, Albatros Praha 1970
Ptáci, naši přátelé, Panorama Praha 1990
- Provazníková V.,
Čarohrádky, Albatros Praha 1986
Tydlidáš, Dilia, Praha 1985
Pošlem Anku pro hádanku, Knižní klub, Praha 2004
- Skácel J., *Básně pro děti*, Blok, Brno 2005
- Sušil F., *Moravské národní písně*, Brno 1860
- Svobodová F., *Říkadla a hry slováckých dětí*, Krajské muzeum Gottwaldov 1958

Obsah

Předjaří / 13

První kytičky – píšťaličky / 23

Doba velikonoční / 33

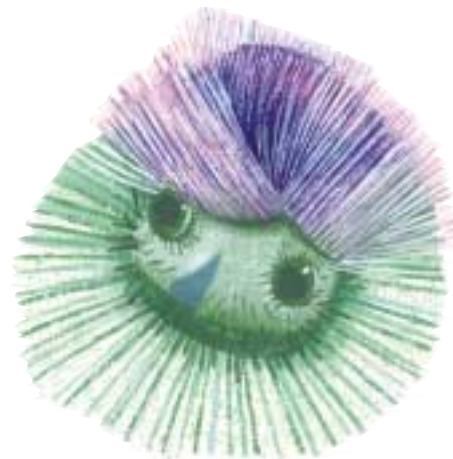
Co si ptáčci povídají / 47

Zíváníčko na spaníčko / 59

Na travičce / 69

Voda – vodička / 81

Jiřina Rákosníková

Studánko rubínko

Ilustrace
Jan Kudláček

Typografie Vladimír Verner
Sazba not Ďusi Burmeč
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol s r. o.,
roku 2009 jako svou 880. publikaci
Odpovědná redaktorka Marie Válková
Vydání první. Stran 96
Vytiskla tiskárna Finidr, s. r. o.

Přiložené CD
Hradištan – Jiří Pavlica: Studánko Rubínko
Možnosti Indies Records 2009

Doporučená cena 388 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7021-932-4

